

ХОРЕОГРАФІЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Гончаренко Ю.В., аспірант

Запорізький національний університет

Стаття присвячена проблемі організації хореографічного виховання в загальноосвітніх закладах нового типу: проаналізовані форми і методи хореографічної роботи з дітьми, визначенні основні цілі та завдання хореографічного виховання в системі сучасної освіти.

Ключові слова: хореографічне виховання, танцювальне мистецтво, заклади нового типу, освіта, особистість.

Гончаренко Ю.В. К ВОПРОСУ ОРГАНИЗАЦИИ ХОРЕОГРАФИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В СИСТЕМЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ / Запорожский национальный университет, Украина.

Статья посвящена проблеме организации хореографического воспитания в общеобразовательных заведениях нового типа: проанализированы формы и методы хореографической работы с детьми, определены основные цели и задачи хореографического воспитания в системе современного образования.

Ключевые слова: хореографическое воспитание, танцевальное искусство, заведения нового типа, образование, личность.

Goncharenko J.V. CHOREOGRAPHIC EDUCATION SCHOOL-CHILDREN: PRESENT DAY REALIAS / Zaporizhzhya National University, Ukraine.

This article is devoted to the problem of the organization of choreographic education at secondary schools of a new type. The article analyses forms and methods of choreographic work with children. It denotes the main aims and tasks of choreographic education in the system of modern education.

Key words: choreographic education, art of dancing, schools of the new type, education, personality.

Сучасна цивілізація входить до якісно нового етапу, духовність конкретної людини стає головною передумовою подальшого розвитку суспільства. Життя особистості (розумово-емоційне, діяльнісне) цілковито визначається її орієнтацією у світі, тим, як вона осмислює та визначає себе. На сьогодні проблема духовного розвитку людини стоїть надзвичайно гостро і є сферою наукових пошуків багатьох учених (І. Бех, Р. Беланова, І. Зязюн, Н. Лавриченко та ін.).

Суспільне середовище як сукупність природних і соціальних умов, у яких протікає розвиток і діяльність людства виступає необхідною умовою становлення і духовного розвитку особистості, який детермінується всім укладом життя, визначається соціальним середовищем, що діє сукупно з цілеспрямованим вихованням. Виховання на сучасному етапі має бути побудовано таким чином, щоб людина завжди розвивала свої творчі здібності, формувала кращі особистісні риси (самосвідомість, духовність тощо), свою індивідуальність і талант. Саме тому на сучасному етапі розбудови національної школи, в умовах зміцнення та вдосконалення української державності особливого значення набуває проблема формування духовного потенціалу підростаючого покоління. Такий підхід зумовлений необхідністю задовольнити моральні, інтелектуальні та естетичні інтереси дітей.

Серед різноманітних засобів впливу на людину одне з провідних місць займає мистецтво, яке володіє потужними факторами формування всебічно розвиненої особистості, її емоційно-почуттєвої сфери, моральних якостей, психічні процесів. Важливим чинником духовного розвитку, естетичної та загальної культури особистості є хореографічне виховання. Саме воно здатне забезпечити прагнення особистості до духовного зростання, встановити контакти між внутрішнім та зовнішнім станом людини активізувати її творчу уяву та емоційні реакції через мову танцю, яка є основою вираження почуттів. Основане на музично-організованих, умовних, образно-

виразних рухах людського тіла хореографічне виховання формує емоційну сферу особистості, виражає особливості її характеру, почуттів, тобто цілісно відтворює усі цінності людського духу.

Актуальність виховання дітей засобами танцювального мистецтва висвітлювали у своїх роботах такі відомі українські хореографи, як Г. Березова, М. Боголюбська, Л. Бондаренко, В. Верховинець та ін. Питання сучасної хореографічної теорії виховання висвітлювалися Т. Морозовською та О. Таранцевою. Проте, хореографічне виховання в системі навчальних закладів нового типу ще не отримало достатнього наукового осмислення, тому мета цієї статті полягає у визначенні основних цілей та завдань, окресленні перспективи та стратегії розвитку системи хореографічного виховання в закладах нового типу.

У сучасній національній освітній системі хореографічне виховання здійснюється в різних типах навчальних закладів: загальноосвітніх школах, позашкільних навчальних закладах, школах мистецтв, навчально-виховних комплексах, школах нового типу (ліцеї, колегіуми, гімназії). Зміст, цілі та завдання хореографічного виховання в цих закладах дещо відмінні і мають специфічні особливості. Розглянемо кожен з напрямків хореографічного виховання в системі освіти.

Ще з часів існування Радянського Союзу хореографічне виховання було однією з форм позакласної та позашкільної роботи з підростаючим поколінням. Видатними українськими методистами-хореографами (Г. Березова, Л. Бондаренко, А. Тараканова) була розроблена та впроваджена в роботу гуртків і студій методика хореографічної роботи з дітьми, яка залишається провідною в діяльності цих закладів і в наш час. Зміст цієї роботи спрямований на естетичний розвиток танцювальної культури учнів. Хореографічна підготовка дітей за такою методикою будується на основі вивчення вправ класичної, народно-сценічної, бальної системи танцю. Тобто проводиться робота, що сприяє виробленню правильного положення корпусу, ніг, голови, зміцненню м'язів тіла з метою досягнення легкості, чіткості, невимушеності виконання хореографічних рухів. Наявна методика забезпечує роботу танцювальних гуртків та студій, де займаються діти, що пройшли конкурсний відбір по виявленню в них певних хореографічних здібностей. Головним завданням занять у хореографічних гуртках та студіях є рання профілізація дітей в галузі хореографічного мистецтва, виховання художнього смаку та можливості повноцінно сприймати мистецтво танцю.

Однією з традиційних форм хореографічного виховання в системі загальноосвітніх шкіл – є урок ритміки. За своєю сутністю він є комплексом музичного мистецтва й краси фізичних вправ. Основна мета ритміки – розвинути в учнів увагу, пам'ять, вміння триматися в колективі. Головне завдання цього уроку полягає у сприянні розвитку музикальності учнів, задовільненню їх потреби в руховій активності, розвиненню гарних побутових рухів. Вважається, що це надасть учням можливість краще орієнтуватися в життєвому просторі. Проте на уроках ритміки не здійснюється основне завдання хореографічного виховання, що висуває сучасність - надати уявлення про виразність танцювального руху, який є засобом передавання емоційного змісту музичного твору.

У наш час освітні реформи, що відбуваються в Україні, зумовили сприймання хореографічного виховання як складової загальної освіти, що здатна дати учням початкову танцювальну підготовку, виховати в них художні смаки, розвинути творчі здібності, удосконалити душу та тіло дитини, сприяти її загальному розвитку. Ці положення обґрунтовані в дослідженнях О. Бурлі, Т. Морозовської, О. Попика, котрі вважають хореографію одним із дійових засобів, який впливає на виховання творчої індивідуальності учнів. Саме творчість є активним засобом формування світогляду людини, її світосприймання. У праці О. Попика зазначені основні завдання формування

в школярів танцювальної творчості: розвиток музично-ритмічних навичок, оволодіння мовою рухів, їх виразним виконанням, образним перевтіленням, ознайомлення з деякими прийомами композиції танцю [1]. Для втілення цих завдань в навчально-виховний процес загальноосвітньої школи ним розроблені танцювальні ігри з використанням слова.

Необхідною умовою хореографічного виховання Т. Морозовська вважає оволодіння учнями певним запасом танцювальних навичок та опанування мовою танцювальних рухів. У її працях розглядаються уроки хореографії, що покликані сприяти виникненню внутрішніх діалогів. Тому з метою опанування "дійовою та осмислювальною" стороною хореографії вона пропонує застосовувати "діалого-культурологічний підхід" [2].

Вищезазначені методики розроблені для використання в системі позакласної роботи загальноосвітніх шкіл, освітньо-виховного процесу хореографічних гуртків та студій, де традиційні завдання поширюються такими, що спрямовані на виховання якості виконання рухів, оволодіння способами їх сполучення [2].

Процеси гуманізації та демократизації суспільства сприяли трансформації освіти, оновленню її змісту, методики навчання та виховання, що викликало появу загальноосвітніх закладів нового типу (ліцеї, гімназії, колегіуми), у центрі уваги яких постає особистість зі своїм неповторним духовним світом. Ліцеї, гімназії та колегіуми мають певне спрямування в підготовці учнів: гуманітарне, юридичне, технічне, біологічне тощо, проте заняття з хореографії в таких типах навчальних закладів мають дещо інший акцент.

Загальнотеоретичні, методологічні підходи до діяльності та організації навчально-виховного процесу закладів нового типу досліджувались у наукових працях В. Алфімова, І. Василенко, М. Босенко, В. Сафіуліна. Концептуальні засади створення та перспективи розвитку закладів нового типу для обдарованої молоді обґрунтовані в працях І. Зязюна, Ю. Мальваного, В. Паламарчук та ін.

Гімназії, ліцеї та колегіуми – типи навчальних закладів підвищеного рівня, які дають якісну середню освіту найбільш здібним та обдарованим дітям. Вказані типи мають деякі відмінності: гімназії функціонують на принципах самоврядування та демократії з урахуванням національних традицій, релігійних особливостей і місцевих соціально-економічних умов [3]. Вони були створені на базі середніх шкіл із поглибленим вивченням окремих предметів для пошуку, відбору та навчання творчо-обдарованих дітей, із метою збагачення інтелектуального, культурного потенціалу країни. Ліцеї створюються при вищих навчальних закладах, науково-дослідних установах. В організації навчально-виховного процесу ліцею використовуються диференційовані та індивідуальні форми навчання. Навчально-виховний процес в закладах нового типу будується на принципах гуманізації та гуманітаризації навчання, співробітництві та співтворчості, розвитку і саморозвитку учнів у процесі навчання [4]. Ці заклади спрямовані на формування самостійної, гуманної, етично збагаченої людини, здатної цінувати себе та поважати інших. У них створені умови, які здатні максимально повно розкрити особистість кожного учня, та розвинути його індивідуальні якості. Звідси - визначені основні завдання закладів нового типу:

- забезпечити розвиток потенційних інтелектуальних здібностей, а також розвиток індивідуальності кожної особистості;
- створити умови для духовного та фізичного розвитку молодого покоління;
- оновити навчально-виховний процес на основі розробки та апробації нових педагогічних технологій;

- здійснити підготовку талановитої молоді, формувати її національну свідомість та активну громадську позицію;
- сприяти розвитку моральності та соціально-комунікативному рівню поведінки.

Проведений аналіз змісту навчально-виховного процесу навчальних закладів Запорізької області виявив, що для перспективи розвитку індивідуальних якостей учнів в освітній процес вводяться предмети художньо-естетичного профілю, серед яких хореографія посідає одне із значущих місць, якій надають функції культурної трансформації людини. Завдяки синтетичному характеру хореографії, що поєднує в собі рухи людського тіла, музичний супровід, драматургію тощо, здійснюється формування емоційно-почуттєвої сфери особистості.

У закладах, зорієнтованих здебільшого на культурологічне, естетичне спрямування (школи-комплекси естетичного навчання і виховання, ліцеї та гімназії мистецтв), хореографічне виховання має чітку, сформовану структуру. Принцип організації навчання з мистецтва танцю здійснюється за програмами Міністерства освіти і науки України, які розраховані на дітей, що мають спеціальні хореографічні та художні здібності. До хореографічних відносяться пластичність та гнучкість тіла, почуття ритму, розвинена координація рухів, танцювальність, еластичність суглобів та м'яз ніг, стрибучість, виворотність ніг тощо. Ці здібності вимагають від учнів високого технічного, механічного, виконавчого рівня, досягнути якого можливо через наполегливу працю, щоденним тренінгом та багаторазовим повторенням. Серед художніх здібностей важливими є образність, артистичність, виразність, неповторність виконання рухів та ін. Щоб ними оволодіти, учні повинні мати жваву увагу, винахідливість, фантазію та низку інших психічних якостей. Для подальшого розвитку цих здібностей навчальний план шкіл-мистецтв значно розширений спеціальними предметами: класичний, народно-сценічний, сучасний танець, гімнастика, композиція танцю та ін., тобто цілі хореографічного виховання подібних навчальних закладів дотичні традиційним хореографічним студіям та гурткам. Тому й цілі та завдання хореографії у цих закладах освіти полягають у початкій фаховій підготовці для подальшого навчання в системі середньо-професійної та вищої освіти, вихованні любові до класичного, народного та сучасного танцю, розумінні художніх прийомів хореографічного мистецтва, формуванні гармонійно розвиненої особистості з високим культурним потенціалом.

У межах нашої статті школи природно-математичного і технічного напрямку підготовки можна розглядати як експериментальні лабораторії, де здійснюється апробація нового змісту освіти шляхом диференціації навчально-виховного процесу. Саме в них хореографічному вихованню приділяється значна увага: або хореографія входить до варіативної складової навчального плану, або може викладатися як додатковий (1-4 класи) чи спеціальний (5-9 класи) курси.

У багатопрофільних, класичних, гуманітарних ліцеях та гімназіях хореографія як предмет естетичного циклу викладається на рівні із загальноосвітніми дисциплінами. Виховна робота в цих закладах спрямована на розвиток творчої особистості, її ініціативи. З огляду на це змінюється роль та зміст хореографічного виховання.

Методичні та методологічні підходи викладання цього предмету є, по суті, адаптацією до вже існуючих програм, у яких не враховані психологічні та фізичні особливості учасників навчально-виховного процесу закладів нового типу. Основою цих програм є стандартний підхід до використання хореографії як засобу виховання особистості: формування естетичних якостей (орієнтація на прекрасне, на ціннісні блага) через залучення до вітчизняної та світової танцювальної культури; формування світоглядних уявлень; розвинення спеціальних танцювальних та художніх здібностей, що забезпечують готовність до духовного самовдосконалення особистості протягом життя.

Але зі зміною суспільного життя створюються передумови для розкриття насправді вільної творчої особистості, тому, на нашу думку, на уроках хореографії треба враховувати психологічні та фізіологічні особливості кожної дитини. Не всі діти володіють природженими задатками, отже засвоєння учнями основ хореографії, розвиток вмінь та навичок практичної роботи має здійснюватись тільки за умови отриманого ними емоційного задоволення; у таких дітях треба пробуджувати інтерес до хореографічного мистецтва. В організації хореографічного виховання в закладах нового типу мають домінувати ігрові методики. Через гру, у якій викладач дає завдання на виконання певних дій, відбувається накопичення навичок танцю. Використання гри для засвоєння елементарної мови хореографії змусить відмовитись викладачів від багаторазового повторення та відпрацювання рухів. Дитина, яка отримує знання через гру, привчається до активної художньої творчості. Гра дає поштовх до розгортання в навчальному процесі вільного танцю – імпровізації. Танцювальна імпровізація – це мистецтво, створене з миттєвих рухів людського тіла, у яких домінують емоційні почуття. Ці рухи мають унікальний, неповторний характер, тому використання імпровізації на уроках хореографії розвиває психічні якості – образне мислення, моторну пам'ять та ін. Окрім того, важливим положенням є те, що входження в художній образ посилює духовно-енергетичний потенціал дитини і активізує процеси рефлексії, творчості. Також важливим є те, що рухи під музичний супровід покращують настрій, знімають емоційний стрес та вчать володіти своїм тілом.

Таким чином, цілі та завдання хореографічного виховання у закладах нового типу набувають нового гуманістичного звучання:

- формувати в учнів особистісно-ціннісне ставлення до танцювального мистецтва;
- формувати універсальні якості творчої особистості;
- розвивати загальні здібності, художньо-образне мислення та уяву;
- сприяти набуттю початкового досвіду створення художніх образів в процесі власної творчості;
- стимулювати творчий потенціал особистості;
- виховувати потребу і здатність до художньо-творчої самореалізації та духовного самовдосконалення відповідно до індивідуальних можливостей та вікових етапів розвитку дитини;
- виховувати здатність сприймати, інтерпретувати та оцінювати твори хореографічного мистецтва (висловлювати особисте ставлення до них, аргументуючи свої думки).

Отже, головним аспектом хореографічного виховання в закладах нового типу стає пошук нових методів навчання, які розраховувалися б на всіх учнів без виключення.

Подальшого дослідження потребують методологічні підходи до розробки нових програм з хореографічного виховання, які б мали чітку структуру, докладно і всебічно регламентували зміст хореографії та ґрунтувалися на переконливій науково-теоретичній платформі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Попик О. Танцювальна абетка і творчість// Мистецтво і освіта. – 2001. - № 4. – С. 22-25.
2. Морозовська Т.Д. Хореографічне виховання як складова загальної освіти// Рідна школа. – 2002. - № 8-9. – С. 25-28.
3. Закон України “Про освіту”// Радянська школа. – 1991. - № 9. – С. 5-16.
4. Школи нового типу України / За ред. В.Ф. Паламарчук, І.Г. Єрмакова. – К.: Віпол, 1996. – 156 с.